

RAPORT OSW

WARSZAWA
GRUDZIEŃ 2016

OBWÓD KALININGRADZKI 2016

SPOŁECZEŃSTWO, GOSPODARKA, ARMIA

OSW |

CENTRE FOR EASTERN STUDIES

OŚRODEK STUDIÓW WSCHODNICH im. **Marka Karpia**

© Copyright by Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia
Centre for Eastern Studies

AUTORZY RAPORTU

Iwona Wiśniewska, Maria Domańska, Jan Strzelecki, Piotr Żochowski,
Andrzej Wilk, Marek Menkiszak

REDAKCJA MERYTORYCZNA

Adam Eberhardt, Marek Menkiszak

REDAKCJA

Halina Kowalczyk

WSPÓŁPRACA

Anna Łabuszewska, Katarzyna Kazimierska

OPRACOWANIE GRAFICZNE

PARA-BUCH

ZDJĘCIE NA OKŁADCE

Agencja Shutterstock

SKŁAD

GroupMedia

WYKRESY I MAPY

Wojciech Mańkowski

WYDAWCA

Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia

Centre for Eastern Studies

ul. Koszykowa 6a, Warszawa

Tel. + 48 /22/ 525 80 00

Fax: + 48 /22/ 525 80 40

osw.waw.pl

ISBN 978-83-62936-92-2

Spis treści

I. ZNACZENIE KALININGRADU DLA ROSJI I JEGO SPECYFIKA /6

II. SYTUACJA BIEŻĄCA W REGIONIE – GŁÓWNE TRENDY /10

1. Sytuacja gospodarcza /10

2. Sytuacja społeczna /13

3. Sytuacja polityczna /14

4. Sytuacja militarna i w sferze bezpieczeństwa /17

III. PERSPEKTYWY /20

ANEKSY /22

- Strefa ograniczonego dostępu ze względu na bezpieczeństwo*
- - - - - Strefa przygraniczna
- ⋯ Strefa hazardowo-rekreacyjna w okolicach Jantarnego
- ⋯ Strefa turystyczno-rekreacyjna na Mierzei Kurońskiej
- ⌚ Planowana lokalizacja Bałtyckiej Elektrowni Atomowej
- ⌚ Elektrociepłownia TEC-2
- ⌚ Linie wysokiego napięcia

- Drogi
- - - - - Koleje
- ~ Rzeki
- Przejścia graniczne drogowe
- Przejścia graniczne kolejowe

* strefy te znajdują się również na Mierzei Kurońskiej (choć nie są oznakowane)

W ostatnim roku obserwujemy wypracowywanie przez Moskwę nowego modelu zarządzania obwodem kaliningradzkim. Polega on na ograniczaniu dotychczasowych patologicznych mechanizmów funkcjonujących w tym regionie (m.in. poprzez likwidację ulg celnych i zwiększenie przejrzystości handlu bursztynem) oraz wzrost efektywności wykorzystania środków publicznych (m.in. dymisje we Flocie Bałtyckiej, zmiany w zarządzaniu budową stadionu na piłkarskie mistrzostwa świata w 2018 roku). Ważnym etapem tego procesu były również roszady we władzach regionalnych i przekazanie zarządu nad obwodem w ręce osób przysłanych z Moskwy i niemających związków z regionem. Początkowo (lipiec - październik 2016) był to Jewgienij Ziniczew, wywodzący się z ochrony osobistej prezydenta Putina, a obecnie - Anton Alichanow, młody ekonomista z Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

Obserwowane zmiany są wynikiem wielu nakładających się na siebie czynników, przede wszystkim kurczących się zasobów finansowych Rosji i szukania oszczędności, rosnącej militaryzacji Federacji Rosyjskiej i znaczenia obwodu w tej polityce, a także konieczności zapewnienia satysfakcjonującego wyniku w zbliżających się (marzec 2018 roku) wyborach prezydenckich. Mimo że obecnie brak symptomów wskazujących na wzrost nastrojów protestacyjnych, to jednak Moskwa prewencyjnie stara się wzmocnić kontrolę nad lokalnymi elitami i mieszkańcami, mając w pamięci protesty ludności regionu w 2010 roku, które zaniepokoiły Kreml.

Obwód kaliningradzki pozostaje istotnym elementem rosyjskiej strategii wojskowej w regionie Morza Bałtyckiego. Rozmieszczenie w obwodzie systemów obrony powietrznej S-400, okrętów wyposażonych w rakiety Kalibr, nominalnie przeciwokrętowych, jednak przystosowanych do atakowania celów naziemnych systemów raketowych Bastion, a także rozpoczęcie rozmieszczania na obszarze obwodu systemów raketowych Iskander, umożliwi utworzenie tzw. strefy antydostępowej (A₂/AD), pozostawiającej w zasięgu rosyjskich środków rażenia terytoria i przestrzeń powietrzną sąsiednich państw NATO.

I. ZNACZENIE KALININGRADU DLA ROSJI I JEGO SPECYFIKA

O wyjątkowości obwodu kaliningradzkiego wśród podmiotów Federacji Rosyjskiej decyduje jego **położenie geopolityczne**: jest on rosyjską półeksklawą otoczoną państwami członkowskimi NATO i UE (Polska i Litwa). Fizyczne oddalenie od Rosji właściwej (ponad 360 km w linii prostej) nie tylko utrudnia komunikację, ale też sprzyja intensyfikacji relacji obwodu z sąsiadami, a w konsekwencji rozluźnia więź między obwodem (jego gospodarką i obywatelami) a pozostałą częścią Rosji. Moskwa tradycyjnie obawiała się w związku z tym zbyt silnych wpływów obcych państw w regionie czy wręcz przyszłej utraty tego terytorium. Z drugiej strony obwód jest wykorzystywany przez Kreml jako ważny instrument w polityce wobec państw UE i NATO, co skutkuje m.in. znaczącą obecnością struktur siłowych w obwodzie i ograniczeniami we współpracy z sąsiadami.

Obwód kaliningradzki pozostaje istotnym elementem rosyjskiej strategii wojskowej w regionie Morza Bałtyckiego. Jej celem jest utrzymywanie potencjału wojskowego (zob. Aneks 4) skutecznie wiążącego siły ewentualnego przeciwnika, wypełnianie zadań związanych z kontrolą obcej aktywności wojskowej na Morzu Bałtyckim i w zależności od scenariusza konfliktu:

- a. użycie jednostek dyslokowanych na obszarze obwodu kaliningradzkiego jako sił wspierających główne uderzenie na zachodnim kierunku strategicznym bądź
- b. podejmowanie działań mających charakter prowokacji militarnej przy jednoczesnym unikaniu otwartego konfliktu zbrojnego.

Zgrupowanie Sił Zbrojnych FR w obwodzie kaliningradzkim **ma ograniczone możliwości prowadzenia samodzielnych działań bojowych**. Jakiegokolwiek działania długotrwałe bądź o dużej intensywności możliwe są wyłącznie jako element działań całości sił na zachodnim kierunku strategicznym (Zachodniego Okręgu Wojskowego/Regionalnego Zgrupowania Wojsk Białorusi i Rosji). Głównym zadaniem zgrupowania w obwodzie kaliningradzkim jest wiązanie sił przeciwnika w rejonach przygranicznych, współdziałanie w ramach deblokady obwodu z siłami z terytorium Białorusi, a także prowadzenie dywersji na zapleczu zgrupowania przeciwnika (łącznie z możliwością przeprowadzenia taktycznego desantu morskiego). Podstawowym ograniczeniem dla działań sił rosyjskich w obwodzie kaliningradzkim jest – poza

uzależnieniem od wsparcia, głównie logistycznego, z pozostałej części terytorium Federacji Rosyjskiej – geografia teatru działań, utrudniająca ruchy zgrupowań pancernych i zmechanizowanych (słabo rozwinięta sieć dróg, teren pagórkowaty, jeziora). Z racji pozostawania w bezpośrednim zasięgu oddziaływania środków rażenia państw NATO ograniczone są również możliwości oddziaływania stacjonującej w Bałtyjsku morskiej składowej zgrupowania w obwodzie kaliningradzkim.

Niezależnie od walorów *stricte* militarnych zgrupowanie w obwodzie kaliningradzkim jest istotnym składnikiem prowadzonej przez Rosję przeciwko Zachodowi **wojny psychologicznej wpisującej się w politykę odstraszania NATO** (aktywność Floty, przystąpienie do rozmieszczania w obwodzie systemów rakietowych Bastion i Iskander, rozsiewanie pogłosek o obecności broni jądrowej na terytorium obwodu).

Sytuacja ekonomiczna obwodu kaliningradzkiego jest ściśle związana z koniunkturą gospodarczą w pozostałej części Rosji, produkcja w regionie w większości przeznaczona jest na rynek rosyjski, a głównymi inwestorami są rosyjskie podmioty gospodarcze. **Gospodarkę regionu charakteryzuje mały rynek zbytu** (około 1 mln mieszkańców), **niski potencjał inwestycyjny i niemal całkowita zależność od drogiego importu**. Dostępność dostaw z Rosji ograniczają wysokie koszty tranzytu, a import z UE – cła i zakazy wwozowe (zwłaszcza wprowadzone w sierpniu 2014 roku embargo na import rolno-spożywczy z państw zachodnich). **Atrakcyjność inwestycyjną regionu redukuje ponadto duży obszar z ograniczonym dostępem dla cudzoziemców ze względów bezpieczeństwa** (1/3 terytorium). Przewyciężeniu tych barier miały służyć przywileje ekonomiczne nadawane regionowi od początku lat 90., które *de facto* przekształciły go w szarą strefę przeładunku towarów z państw trzecich do Rosji właściwej. Głównym atutem regionu są **złóża bursztynu** (90% światowych zasobów, sektor kontrolowany jest obecnie przez korporację państwową Rostech), choć budżet regionu jedynie w ograniczonym stopniu korzysta na tej branży (obróć wydobywanego bursztynu w dużej mierze odbywa się w szarej strefie, jednocześnie sektor przetwórczy w regionie jest słabo rozwinięty). Przy aktualnym poziomie rozwoju gospodarczego **obwód kaliningradzki jest w stanie samodzielnie zaspokoić swoje zapotrzebowanie na energię elektryczną**, jednak surowce do jej produkcji są importowane. Budowa Bałtyckiej Elektrowni Jądrowej (BEJ) w obwodzie od 2013 roku jest zamrożona, gdyż główny inwestor – państwowy Rosatom – nie był w stanie znaleźć potencjalnych zagranicznych odbiorców energii elektrycznej z BEJ.

Obowiązujący w Rosji system rozliczeń finansowych pomiędzy budżetem federalnym a budżetami regionów powoduje, iż jedynie 40% danin publicznych pobieranych w obwodzie kaliningradzkim zasila lokalny budżet, reszta zaś trafia bezpośrednio do federalnego centrum, skąd następnie wpływają transfery federalne (w 2015 roku stanowiły one ponad 30% dochodów regionu).

Specyficzne położenie geograficzne regionu i napływowy charakter ludności (jedynie ok. 50% mieszkańców urodziło się w obwodzie) buduje swego rodzaju **odrębność społeczeństwa obwodu**. Na jego specyfikę wpływa silna obecność wojskowych (przedstawiciele struktur siłowych wraz z rodzinami stanowią ok. 30% mieszkańców), duża mobilność i intensywne kontakty z unijnymi sąsiadami (mieszkańcy obwodu częściej wyjeżdżają za granicę niż do Rosji właściwej) oraz liczne świadectwa (w tym architektoniczne) bogatej niemieckiej przeszłości regionu. **Mieszkańców obwodu cechuje większa niż w pozostałej części Rosji aktywność społeczna i przedsiębiorczość** (początkowo związane to było z handlem przygranicznym). Wyrazem tego były masowe (do 10 tys. uczestników) protesty polityczne (głównie na tle społeczno-ekonomicznym, pojawiły się jednak również hasła antykremlowskie) w 2010 roku, co wymusiło na Moskwie zmianę gubernatora regionu. Jednak polityka Kremla, prowadząca do osłabiania poczucia odrębności Kaliningradczyków, dyskredytacji opozycji, rozbijania jej jedności i ograniczania możliwości działania, wyhamowała potencjał protestacyjny w regionie. Antyputinowska fala protestów, która przeszła przez Rosję na przełomie 2011/2012, gromadziła w Kaliningradzie do 200 uczestników, a frekwencja wyborcza w wyborach parlamentarnych 2016 roku była niższa niż średnia rosyjska. Stłumione zostały również (i tak niezbyt silne wcześniej) dążenia separatystyczne w obwodzie (obecnie ok. 4% dopuszcza w sondażach możliwość oddzielenia się obwodu od Rosji), coraz mniej widoczne są również nawiązania do niemieckiej przeszłości regionu.

Celem polityki Kremla wobec regionu jest utrzymanie nad nim kontroli i stabilność społeczna, jednak działania Moskwy wobec obwodu były niespójne i często ze sobą sprzeczne. *De facto* ze względu na silną obecność struktur siłowych, przy słabej pozycji gubernatorów (w większości niemających wyraźnego poparcia Kremla), władza w regionie była podzielona, co często prowadziło do konfliktu interesów. Gubernatorzy nie mieli wpływu na decyzje dotyczące struktur siłowych i podległego im terytorium czy też kluczowych dla regionu branż gospodarki. Zarówno sektor bursztynowy, jak i projekt budowy elektrowni atomowej nadzorowane były bezpośrednio przez federalne centrum. W 2005 roku po raz pierwszy Kreml mianował gubernatorem osobę z „zewnątrz” – moskiewskiego biznesmena Gieorgija Boosa, którego zadaniem

było wzmocnienie wpływów centrum. Jednak Boos, skupiając się na promowaniu interesów Moskwy i ostentacyjnie lekceważąc lokalne elity i społeczeństwo, doprowadził do masowych protestów, w efekcie których został pozbawiony stanowiska gubernatora. Zastąpił go kolejny słaby gubernator wywodzący się z obwodu, Nikołaj Cukanow, niemający zaplecza w Moskwie, który zdołał zapewnić stabilność społeczną, choć jednocześnie dawał ostentacyjne przykłady nieefektywności zarządzania, uwikłał się ponadto, według doniesień medialnych, w liczne skandale korupcyjne. Nowe wyzwania stające przed regionem: kurcząca się zasoby finansowe Rosji, przygotowania do piłkarskich mistrzostw świata w 2018 roku czy postępująca militaryzacja Rosji, spowodowały, że **Kreml zdecydował o przejęciu bezpośredniej kontroli nad obwodem, mianując p.o. gubernatorem najpierw Jewgienija Ziniczewa**, funkcjonariusza FSB, byłego zaufanego ochroniarza prezydenta Putina, **a następnie Antona Alichanowa, młodego ekonomistę z Ministerstwa Przemysłu i Handlu FR** (na jego temat zob.: Sytuacja polityczna).

II. SYTUACJA BIEŻĄCA W REGIONIE - GŁÓWNE TRENDY

1. Sytuacja gospodarcza

Na aktualną sytuację gospodarczą regionu wpływają przede wszystkim trwający kryzys gospodarczy w Rosji i zmieniające się warunki prowadzenia biznesu w obwodzie, związane m.in. z **wygaśnięciem 1 kwietnia 2016 roku ulg celnych** obowiązujących w ramach Specjalnej Strefy Ekonomicznej z 1996 roku i z nowym podejściem do zarządzania gospodarką kaliningradzką (w imieniu Kremla politykę tę realizuje już od roku Anton Alichanow, obecnie jako p.o. gubernator, a wcześniej jako wicepremier i p.o. premier obwodu).

Spadek cen ropy naftowej i nałożenie się na to **zachodnich sankcji ekonomicznych oraz rosyjskich kontrsankcji** (niedobory towarów i wzrost cen) silnie uderzyły również w gospodarkę obwodu kaliningradzkiego (choć pod względem wskaźników społeczno-ekonomicznych region znajduje się na poziomie średniej rosyjskiej). Produkt regionalny brutto (PRB) spadł w 2015 roku o 7,6% (prognozowany jest dalszy spadek o 1,3% w 2016 roku, więcej w Aneksie 1). Negatywne pozostają na razie wszystkie potencjalne czynniki wzrostu. Czwarty rok z rzędu spadają inwestycje w regionie (średnio ponad 10% rocznie), od 2015 roku zmniejszają się również realne dochody mieszkańców (o ok. 6%). **Sytuacja gospodarcza nadal jest bardzo trudna**, zwłaszcza w przemyśle wydobywczym, samochodowym (kaliningradzki AwtoTrot zmniejszył produkcję w 2015 roku o połowę), handlu i transporcie. Pewne symptomy poprawy sytuacji odnotowane zostały jednak w przemyśle przetwórczym (głównie spożywczym) i rolnictwie (co było w dużej mierze wynikiem embarga na import towarów rolno-spożywczych i wdrażanej polityki substytucji importu) oraz budownictwie (m.in. efekt przygotowań do piłkarskich mistrzostw świata w 2018 roku).

Dotychczasowe próby rozwijania gospodarki Kaliningradu okazały się nieskuteczne. Jak oszacował Alichanow, w czasie obowiązywania SSE, z 1996 roku, budżet państwa „stracił” ok. 0,5 bln rubli (do 15 mld USD) na zwolnieniach celnych i podatkach pośrednich, a obwód przekształcił się w szarą strefę przeładunkową; w SSE z 2006 roku zarejestrowało się dotychczas jedynie 109 rezydentów, w zasadzie wszyscy oni korzystali również z ulg celnych, łączne ich inwestycje szacowane są na ok. 90 mld rubli (do ok. 2,5 mld USD). W ostatnich latach **rosyjskie władze starają się zmienić charakter gospodarki obwodu z przeładunkowego na produkcyjno-eksportowy**, przede wszystkim likwidując przywileje celne z 1996 roku, co ma się przyczynić do redukcji patologii ekonomicznych

w regionie. Wbrew wcześniejszym niepokojom, dotychczas likwidacja ulg celnych nie miała istotnego negatywnego wpływu na gospodarkę (nie doszło do żadnych spektakularnych bankructw czy protestów). Na początku 2016 roku z ulg tych korzystało ok. 800 podmiotów w regionie, które mając świadomość zbliżających się zmian prawnych, przygotowywały się do nich, m.in. zwiększając import towarów w ostatnich miesiącach funkcjonowania SSE czy zwiększając zapasy. Dodatkowo rosyjskie władze, starając się zmniejszyć negatywne konsekwencje likwidacji ulg celnych, zdecydowały m.in. o obniżeniu progu inwestycyjnego (do 50 mln rubli – obecnie ok. 0,77 mln USD) dla rezydentów aktualnie istniejącej SSE (z 2006 roku) nadającej przywileje podatkowe oraz zaplanowały rekompensaty finansowe dla przedsiębiorstw, które straciły na zmianach – w sumie na ten cel z budżetu federalnego przeznaczono dodatkowe 67 mld rubli (około 1 mld USD) na 2016 rok. Subwencja ta spowodowała wzrost udziału transferów z budżetu federalnego w strukturze dochodów obwodu z 30% w 2015 roku do planowanych ponad 70% w 2016 roku. Łączne dochody budżetu obwodu w 2016 roku miały wzrosnąć do poziomu 108 mld rubli, w tym dochody własne obwodu – ok. 30 mld rubli, pozostałe 78 mld rubli – transfery z federalnego centrum: 67 mld rubli dla przedsiębiorstw w związku ze zniesieniem ulg celnych i 10 mld rubli przyznawane na rozwój regionu, głównie potrzeby społeczne: służbę zdrowia, szkolnictwo, politykę społeczną). Jednak w związku z niskim wykorzystaniem specjalnych subwencji dla przedsiębiorstw (do końca września 2016 roku wydano zaledwie 1/4 z zaplanowanych 67 mld rubli), rząd federalny zdecydował o ich zmniejszeniu w 2016 roku do 24 mld rubli (ok. 0,37 mld USD), co uwzględniono w nowelizacji budżetu na rok 2016 (z listopada 2016 roku).

Jednocześnie władze federalne podjęły pracę nad nowym dokumentem określającym zasady funkcjonowania gospodarki obwodu kaliningradzkiego, które mają zdynamizować rozwój regionu (projekt ustawy znajduje się już w końcowej fazie uzgodnień). Zgodnie z zapowiedziami, nowy dokument oferować będzie ulgi podatkowe inwestorom i ma zwiększyć otwartość regionu na inwestorów zagranicznych, m.in. poprzez wprowadzenie ułatwień wizowych dla obcokrajowców – wizy elektroniczne otrzymywane na granicy obwodu. Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rosji, powołując się na zapowiadane ułatwienia wizowe, zdecydowało o rezygnacji od 1 stycznia 2017 roku ze stosowania eksperymentu wydawania krótkoterminowych wiz turystycznych do obwodu kaliningradzkiego (ułatwienia te zostały wprowadzone w 2002 roku, rocznie korzystało z nich ok. 1000 zagranicznych turystów).

Region nie wyróżnia się wśród rosyjskich podmiotów pod względem skali korupcji (obwód dysponuje stosunkowo niewielkimi środkami finan-

sowymi) oraz jej schematów. W obwodzie obserwujemy od kilku już lat odchodzenie od tzw. codziennej korupcji w relacjach obywatel-urzędnik (ze względu na stosunkową łatwość wykrycia procederu i niskie zyski). Obecnie coraz częściej urzędnicy czerpią korzyści majątkowe i wyprowadzają publiczne pieniądze poprzez przywileje dla firm i projektów będących własnością krewnych i znajomych.

Widoczne to jest w Kaliningradzie na wszystkich szczeblach administracji, w tym mera Kaliningradu Aleksandra Jaroszuka czy byłego gubernatora obwodu Nikołaja Cukanowa, którym w publikacjach medialnych i raportach Transparency International zarzuca faworyzowanie w przetargach publicznych powiązanych z nimi firm oraz koncernów federalnych (w jednym przypadku dotyczącym Cukanowa prokuratura potwierdza konflikt interesów). Jedną z najgłośniejszych afer korupcyjnych dotyczy budowy stadionu piłkarskiego. Lokalnym urzędnikom zarzuca się, że wybierając najmniej korzystną lokalizację obiektu na bagnistej wyspie w centrum miasta, kierowali się interesami powiązanych z nimi firm. Kapitałochłonna inwestycja (nie jest możliwe policzenie, ile ton piasku i innych materiałów budowlanych pochłonęło przygotowanie gruntu) pozwoli na powiększenie terenów deweloperskich w centrum miasta.

Doskonałym polem wyprowadzania publicznych środków z regionu jest również branża bursztynowa, której znaczna część przez 25 lat funkcjonuje *de facto* w szarej strefie. W 2015 roku Kaliningradzki Kombinat Bursztynowy (kopalnia) w miejscowości Jantarny wydobyl 313 ton surowca, a dochód ze sprzedaży wyniósł 1,3 mld rubli (ok. 21 mln USD). Nielegalne wydobycie w Kaliningradzie szacowane jest na około 150 ton rocznie, przy czym w większości jest to surowiec wyższych frakcji/jakości, duże bryłki. Do 2012 roku, kiedy właścicielem kombinatu bursztynowego było Ministerstwo Finansów, doskonale rozwijało się nielegalne wydobycie surowca, a obrót bursztynu kontrolowały zorganizowane grupy przestępcze¹. Po 2012 roku, kiedy właścicielem kombinatu został państwowy holding Rostech, kontrolę nad bursztynowymi potokami finansowymi przejęli dawny znajomy prezydenta Putina Wiktor Czemezow² i jego ludzie, nie spowodowało to jednak wzrostu przejrzystości w sektorze i zwiększenia dochodów budżetowych.

Nowe władze obwodu starają się obecnie ograniczyć skalę nadużyć i zwiększyć efektywność wykorzystania pieniędzy budżetowych. W ostatnich

¹ Jednym z głównych ich liderów miał być Wiktor Bogdan, który obecnie mieszka w Polsce.

² Szef Rostechu.

miesiącach rząd obwodu zabiegał o zwiększenie przejrzystości w handlu bursztynem, domagając się od państwowego koncernu Rostech standaryzacji produkcji i sprzedaży surowca przez giełdę (co prawda pierwsze aukcje przeprowadzone zostały w lipcu 2016 roku, jednak w ciągu pierwszych trzech miesięcy sprzedano surowiec o łącznej wartości zaledwie 50 mln rubli, czyli około 15% kwartalnego wydobycia), jednocześnie wspierając rozwój przemysłu przetwórczego w regionie (w końcu grudnia 2016 roku ma się odbyć pierwsza specjalna aukcja tylko dla miejscowych przetwórców; dotychczas lokalni jubilerzy mieli bardzo ograniczony dostęp do bursztynu). Na razie nie wiadomo, czy i jak regionalne władze zamierzają walczyć z nielegalnym wydobyciem surowca. Kolejnym ważnym elementem polityki gospodarczej w regionie jest rosnąca kontrola nad projektem budowy stadionu piłkarskiego, która ma zapewnić jego terminową realizację i nie dopuścić do dalszego wzrostu kosztów.

2. Sytuacja społeczna

Trwający kryzys gospodarczy w Rosji odbija się negatywnie na sytuacji społecznej w regionie (spadek płac realnych o ok. 10% tylko w 2015 roku). Kryzys wpływa też na **pogorszenie nastrojów społecznych**, wyrażające się przede wszystkim w niezadowoleniu z sytuacji społeczno-ekonomicznej w regionie i w pogarszających się ocenach własnego położenia materialnego. Znajduje to wyraz w wynikach badań społecznych (np. pomiędzy listopadem 2014 roku a kwietniem 2015 roku o 12 punktów procentowych wzrósł odsetek osób niezadowolonych z sytuacji w regionie³). Mieszkańcy obwodu deklarują także, że w związku ze wzrostem cen w czasie kryzysu zauważają w swoim otoczeniu zwiększone niezadowolenie z działań władz⁴. Spadek poziomu życia ludności nie prowadzi jednak do wybuchów niezadowolenia społecznego, a wśród ludności przeważa postawa pasywnej adaptacji do pogarszających się warunków materialnych. Badania pokazują też, że mimo dominującego przekonania, że pojawienie się masowych akcji protestu jest mało prawdopodobne, mieszkańcy Kaliningradu przeszło dwukrotnie częściej od średniej rosyjskiej deklarują gotowość wzięcia udziału w ewentualnych demonstracjach. W ostatnich miesiącach w Kaliningradzie pojawiały się jedynie punktowe protesty gromadzące od kilkudziesięciu do kilkuset osób, na których nie zgłaszano haseł *stricte* politycznych (m.in. regularne protesty osób poszkodowanych przez deweloperów i protesty przeciw budowom na wybrzeżu, w tym hotelu w Swiętłogorsku).

³ Szerzej zob. Aneks 2.

⁴ Badanie z marca 2016 roku.

Ważnym czynnikiem łagodzenia napięć społecznych w obwodzie jest utrzymywanie relatywnie otwartej granicy obwodu z sąsiadami. Stawia to swego rodzaju wentyl bezpieczeństwa, pozwalający m.in. na zapełnianie niedoborów w zaopatrzeniu regionu dzięki turystyce zakupowej i medycznej, głównie do Polski, oraz na pewien ograniczony rozwój przedsiębiorczości opartej na współpracy transgranicznej (głównie handlu).

Prowadzona przez rosyjskie władze **antyzachodnia kampania propagandowa** (polegająca na budowaniu obrazu Rosji jako obleżonej twierdzy oraz obrazu wrogości państw Zachodu) **oddziałuje na mieszkańców Kaliningradu słabiej** niż na mieszkańców pozostałych regionów Federacji Rosyjskiej. Badania społeczne pokazują, że deklarowany przez mieszkańców obwodu stosunek do Polaków i Litwinów pozostaje pozytywny. Z drugiej strony dotychczasowe obawy Moskwy, że zbyt bliskie relacje Kaliningradczyków z sąsiadami owocować mogą antykremlowskimi nastrojami, nie potwierdzają się. **W obwodzie kaliningradzkim utrzymują się wysokie pozytywne oceny działań Kremla** (zbliżone do średniej rosyjskiej; według badań z marca 2016 roku działalność prezydenta pozytywnie oceniało 86% mieszkańców obwodu, działalność premiera 56%), a mieszkańcy regionu gremialnie poparli m.in. aneksję Krymu (88%). Oceny te są jeszcze wyższe w miastach, w których stacjonuje Flota Bałtycka.

Również **decyzja władz RP o zawieszeniu (w lipcu 2016 roku) małego ruchu granicznego (MRG) między Polską a Rosją, mimo iż odbierana jest przez mieszkańców obwodu jako uciążliwość, jednak nie budzi szczególnych emocji** ze względu na stosunkowo łatwy dostęp Kaliningradczyków do wiz krajów UE, co pozwala im utrzymać intensywne kontakty zewnętrzne (w przypadku Rosjan niespełna 50% przekroczeń granicy z Polską odbywało się na podstawie kart MRG). Większym problemem dla obwodu są natomiast rzadsze wizyty polskich obywateli w regionie i mniejsze zakupy (część akcyzy ze sprzedaży alkoholu i paliwa trafia do budżetu regionu), ucierpiała przy tym również lokalna szara strefa, która w ostatnich latach zajmowała się nielegalną produkcją wyrobów spirytusowych. Niewykluczone, że utrzymywanie zawieszenia małego ruchu granicznego wpłynie jednak na pogorszenie stosunku mieszkańców obwodu do Polski.

3. Sytuacja polityczna

Ujawniane w ostatnim czasie przez organy ścigania nieprawidłowości w zarządzaniu środkami finansowymi w regionie (m.in. we Flocie Bałtyckiej czy

przy budowie stadionu i rozbudowie lotniska) są **elementem szerszej polityki władz centralnych mających dyscyplinować lokalne elity**. Ma to także związek z kalendarzem politycznym (wybory parlamentarne, które odbyły się we wrześniu 2016, a przede wszystkim wybory prezydenckie planowane na marzec 2018 roku).

Przejawem tej polityki były **zmiany na stanowisku gubernatora obwodu**. 28 lipca 2016 roku został nim dotychczasowy szef obwodowego zarządu Federalnej Służby Bezpieczeństwa Jewgienij Ziniczew (był przez wiele lat funkcjonariuszem Federalnej Służby Ochrony, wchodzącym w skład ochrony osobistej prezydenta Putina, od 2015 roku kierował kaliningradzkim FSB). 6 października został on jednak zastąpiony przez ówczesnego p.o. premiera obwodu Antona Alichanowa, a sam objął stanowisko jednego z sześciu zastępców szefa FSB. Nowy p.o. gubernator cieszy się dobrą opinią w kręgach biznesowych i ma mandat Kremla na rozprawienie się z najbardziej skandalicznymi elementami systemu korupcji oraz na skupienie przepływów finansowych w rękach obecnych władz. W realizacji tego zadania ma go wesprzeć również nowy szef lokalnego FSB, niezwiązany wcześniej z obwodem, Leonid Michajluk (do września br. pełnił funkcję zastępcy szefa FSB w Permie).

Zmiany kadrowe oznaczają modyfikację politycznego modelu zarządzania obwodem, tj. odsunięcie od wpływu na decyzje przedstawicieli lokalnych elit i zastąpienie ich osobami przysłanymi z Moskwy. Będzie to prowadzić do wzmocnienia kontroli politycznej Moskwy nad regionem i ograniczenia skali dotychczasowych patologii związanych z zarządzaniem środkami finansowymi w obwodzie czy też czerpaniem korzyści z działalności przestępczej przez podmioty państwowe (szerzej w punkcie 2.1.).

Anton Alichanow, p.o. gubernator obwodu kaliningradzkiego, urodził się w 1986 roku w Suchumi. Doktor nauk ekonomicznych, prawnik. Został najmłodszym szefem podmiotu FR w najnowszej historii Rosji.

Od 2010 roku pracował w Ministerstwie Sprawiedliwości, a od 2013 roku w Ministerstwie Przemysłu i Handlu, m.in. jako dyrektor Departamentu Regulowania Współpracy Zagranicznej.

22 września 2015 roku Alichanow został nominowany na wicepremiera obwodu kaliningradzkiego (odpowiedzialny był za rolnictwo i przemysł). Niespełna rok później (30 lipca 2016 roku) awansował na p.o. premiera obwodu, przy czym stanowisko to zostało przywrócone przez nowo

mianowanego wówczas p.o. gubernatora Jewgienija Ziniczewa (za kadencji Cukanowa rządem regionalnym kierował gubernator).

6 października 2016 roku prezydent Władimir Putin powierzył Alichanowowi pełnienie funkcji gubernatora obwodu kaliningradzkiego (wybory na to stanowisko odbędą się we wrześniu 2017 roku). Wręczając nominację, prezydent przypomniał, że Alichanow jest jednym z autorów opracowywanej nowej ustawy dotyczącej rozwoju obwodu kaliningradzkiego.

Według doniesień prasowych Alichanow może liczyć na silne wsparcie z Moskwy. Pochodzi on z zamożnej rodziny. Jego ojciec – Andriej Alichanow – był jednym z założycieli dużego przedsiębiorstwa przetwórstwa spożywczego Rosmiasomol'torg (posiadał 20% udziałów). Andriej zaprzyjaźniony jest przy tym m.in. z obecnym wicepremierem Rosji Igorem Szuwałowem i przedstawicielem prezydenta FR w nadwołżańskim okręgu federalnym Michailem Babiczem.

Media wskazują również na możliwość związków Antona Alichanowa z szefem Rostechu Wiktorem Czemezowem (Rostech jest właścicielem Kaliningradzkiego Kombinatoru Bursztynowego).

Pierwszym testem sprawności nowych władz były **wybory parlamentarne i lokalne 18 września 2016 roku**. Mimo iż wyniki partii władzy były gorsze niż średnia rosyjska, to jednak można uznać, że test wypadł pomyślnie. Jedna Rosja uzyskała oficjalnie 43,4% głosów (w całej Federacji Rosyjskiej – 54,2%), jej kandydaci zwyciężyli też w obu okręgach jednomandatowych w obwodzie. Powyżej 5% głosów uzyskały również te same trzy partie, co w całej Rosji – Liberalno-Demokratyczna Partia Rosji (LDPR), komuniści (KPFR) i Sprawiedliwa Rosja (SR). Partie opozycyjne uzyskały marginalne poparcie (szerzej zob. Aneks 3).

Razem z wyborami do Dumy Państwowej odbyły się wybory do parlamentu obwodowego i rady miejskiej Kaliningradu. Również i w tych wyborach wygrała Jedna Rosja (29 miejsc na 40 w parlamencie regionalnym i 20 miejsc na 28 w radzie miejskiej), głównie dzięki zwycięstwom w okręgach jednomandatowych (zdobyła w nich 33 z 34 możliwych miejsc). Do parlamentu regionalnego weszły również partie koncesjonowanej opozycji oraz dwóch deputowanych z partii Patrioci Rosji, będącej *de facto* partią prokremlowską.

Podczas wyborów doszło (podobnie jak w innych częściach Rosji) do licznych manipulacji i fałszerstw. Kampania wyborcza w obwodzie była prawie

niezauważalna, co świadczyło o próbie zniechęcenia obywateli do aktywności politycznej. Efektem była niska frekwencja w wyborach – oficjalnie 44% (wobec 47,9% w skali ogólnorosyjskiej), która i tak najprawdopodobniej została znacznie zawyżona przez władze. Innymi sposobami manipulacji były zmienianie granic okręgów wyborczych (w sposób niekorzystny dla opozycji), płacenie za głosowanie na Jedną Rosję, a także dosypywanie głosów w końcowej fazie wyborów i najprawdopodobniej fałszowanie protokołów.

4. Sytuacja militarna i w sferze bezpieczeństwa

Podsycanie przez rosyjskie władze atmosfery zagrożenia dla obwodu ze strony członków NATO służy jako uzasadnienie rozpoczętych wiosną 2016 roku **zmian organizacyjnych we Flocie Bałtyckiej**. 1 kwietnia podjęto decyzję o ponownym sformowaniu, na bazie dotychczasowych jednostek lądowych, 11. Korpusu Armijnego oraz zapowiedziano dostawy nowego uzbrojenia. Dotychczas strona rosyjska ograniczyła się do utworzenia struktur dowodzenia i sztabu nowego korpusu, nie rozwinięto nowych jednostek bojowych. Ostatnie istotne wzmocnienie potencjału bojowego miało miejsce w 2011 roku, kiedy (na bazie będących dotychczas w różnym podporządkowaniu pododdziałów) utworzono dodatkową brygadę artylerii. Całość sił stacjonujących obecnie w obwodzie kaliningradzkim można szacować na około 25 tys. żołnierzy.

Dla zdolności bojowych Sił Zbrojnych FR w basenie Morza Bałtyckiego kluczowe jest rozmieszczenie w obwodzie kaliningradzkim (w latach 2012–2013) **systemów obrony powietrznej S-400** (o zasięgu 400 km; w systemy te wyposażono dwa dywizjony 183. Pułku Rakietowego Obrony Powietrznej), **systemów raketowych Bastion** (z rakietami Onyks o zasięgu co najmniej 450 km w przypadku wykonywania przez nie uderzeń na cele naziemne; w listopadzie 2016 roku w systemy Bastion został wyposażony jeden z dywizjonów 25. Pułku Rakietowego Obrony Wybrzeża), a także rozpoczęcie (w październiku 2016 roku) rozmieszczania **systemów raketowych Iskander-M** (o zasięgu co najmniej 500 km; kwestią otwartą pozostaje zakończenie procesu przezbrajania 152. Brygady Rakietowej, pierwotnie planowane na 2018 rok). Szczególną uwagę zwracają systemy Bastion – należy przyjąć, że wzorem rozwiązań zastosowanych na najnowszych rosyjskich okrętach, z systemów tych możliwe jest odpalanie **rakiet Kalibr** (o zasięgu co najmniej 1500 km). Ponadto Flota Bałtycka dysponuje 4 dużymi **korwetami projektu 20380** (wprowadzonymi do służby w latach 2008–2014 i bazującymi w Bałtyjsku), które mogą zostać wyposażone w pociski manewrujące Kalibr, a także dwiema nowszymi,

mniejszymi **korwetami projektu 21631**, już wyposażonymi w Kalibry (przebazowano je do Bałtyjska z Sewastopola w październiku 2016 roku). Należy przy tym podkreślić, że Polska znajduje się także w zasięgu wyposażonych w te pociski okrętów (w tym podwodnych) operujących w akwenie Morza Czarnego. **Rozmieszczenie ww. systemów w znaczący sposób zwiększa wachlarz możliwości uderzeniowych rosyjskiego zgrupowania i pozwala na stworzenie w oparciu o obwód tzw. strefy antydostępowej (A2/AD)**, pozostawiającej w zasięgu rosyjskich środków rażenia terytoria i przestrzeń powietrzną sąsiednich państw NATO, a uwzględniając zasięg rakiet Kalibr – całą Europę Środkową i Skandynawię.

W odróżnieniu od sytuacji z połowy lat 90. XX wieku **obwód kaliningradzki utracił dotychczasowe walory „lotniskowca” (głównie za sprawą rozwoju broni precyzyjnego rażenia bazowania powietrznego i morskiego)**. Dzięki rozmieszczeniu nowych typów systemów raketowych stanowi on jednak rejon niezwykle istotny dla potencjalnego sparaliżowania aktywności wojskowej wschodniej flanki NATO. Jednostki lądowego komponentu zgrupowania przezbrajane są w ostatniej kolejności w skali całego Zachodniego Okręgu Wojskowego, jedynie tempo przezbrajania komponentu powietrznego i morskiego nie odbiega od obserwowanych w innych zgrupowaniach w europejskiej części Federacji Rosyjskiej. Z perspektywy rosyjskiej jedyny element o znaczeniu strategicznym stanowi nowa (uruchomiona w 2011 roku) stacja radiolokacyjna systemu wczesnego ostrzegania o ataku raketowym Woronieź-DM w miejscowości Pionierski, do osłony której skierowano do Kaliningradu pierwsze poza okolicami Moskwy systemy obrony powietrznej S-400. Biorąc jednak pod uwagę **perspektywę państw regionu, znaczenie strategiczne ma wspomniana wyżej, stworzona w oparciu o nowe systemy raketowe, strefa antydostępowa.**

Konsekwencją postępującej militaryzacji obwodu jest obserwowana **podwyższona aktywność służb specjalnych i innych resortów siłowych**. Szczególną rolę odgrywają struktury Federalnej Służby Bezpieczeństwa (FSB) i Federalnej Służby Ochrony (FSO) odpowiedzialnych za ochronę kontrwywiadowczą obwodu i rządową łączność specjalną. W ostatnich latach zwiększyła się rola obwodu jako **bazy wypadowej w realizacji zadań wywiadowczych na obszarze Litwy i Polski**. O nasileniu aktywności wywiadowczej świadczy, że zadania mające charakter klasycznego wywiadu politycznego realizuje FSB, zajmująca się zgodnie z ustawą kompetencyjną jedynie płytkim wywiadem przygranicznym. Potwierdzeniem tego rodzaju działań jest postawienie

w stan oskarżenia zatrzymanego na Litwie podpułkownika Federalnej Służby Bezpieczeństwa Nikołaja Filipczenki, któremu zarzuca się próbę werbunku funkcjonariuszy litewskich służb odpowiedzialnych za ochronę obiektów wykorzystywanych przez prezydent Litwy.

III. PERSPEKTYWY

- W najbliższym czasie kluczowym zadaniem Kremla wobec obwodu kaliningradzkiego będzie sprawne przeprowadzenie zbliżających się wyborów prezydenckich. Specyfika obwodu kaliningradzkiego sprawia, że Kreml będzie zabiegał o utrzymanie stabilności społecznej, m.in. poprzez rozwój ekonomiczny, zachowanie możliwości podróżowania dla mieszkańców oraz utrzymanie dotacji dla regionu (choć zapewne ich wysokość zostanie zredukowana w porównaniu z wyjątkowym pod tym względem rokiem 2016). Jednocześnie postępować będzie militaryzacja regionu i rosnąca kontrola służb nad nim. Dylematem Kremla pozostanie pogodzenie tych dwóch procesów ze sobą.
- Nowe władze obwodu najprawdopodobniej zdołają zmniejszyć skalę patologii ekonomicznych w regionie, co jest w interesie Kremla i budżetu państwa. Wątpliwe jest jednak, aby wyeliminowane zostały mechanizmy umożliwiające bogacenie się elity władzy (coraz bardziej zawężającej się). Zmianie nie ulega bowiem ogólny charakter rosyjskiego państwa: scentralizowany sposób podejmowania decyzji, brak konkurencji, rozbudowany aparat biurokratyczny i dominacja służb specjalnych.
- Kaliningrad pozostanie również ważnym instrumentem polityki Moskwy wobec UE i NATO. Dotychczasowe doświadczenia i rosnąca kontrola służb nad społeczeństwem powodują, że rosyjskie władze mogą pozwolić regionowi na dalsze rozwijanie współpracy z sąsiadami (w tym północnymi województwami Polski), nie ryzykując podsycania antykremlowskich nastrojów w obwodzie. Decyzja Polski o zawieszeniu MRG może być wykorzystana przez rosyjskie władze do dyskredytowania Polski w oczach Kaliningradczyków, a w przypadku poprawy stosunków między Rosją i Brukselą również wobec państw unijnych – poprzez dowodzenie na tym przykładzie polskiej rusofobii.
- Nie należy oczekiwać, że trudna sytuacja ekonomiczna regionu prowadzi będzie do poważnych wybuchów niezadowolenia społecznego, które stałyby się zagrożeniem dla reżimu. Ewentualne protesty będą prawdopodobnie miały jedynie charakter punktowy. Mimo swojej specyfiki mieszkańcy obwodu podatni są na propagandę Kremla, przekonującą ich o zagrożeniu ze strony państw NATO, co w kontekście frontowego położenia obwodu sprzyja skupianiu się wokół lidera i szukaniu wsparcia federalnego centrum.

- Spodziewane (do 2018 roku) całkowite przebrojenie w rakiety Iskander 152. Brygady Rakietowej w Czerniachowsku nie zmieni już zasadniczo sytuacji militarnej wokół obwodu kaliningradzkiego, co najwyżej poszerzy nieco spektrum rosyjskiego oddziaływania w ramach antynatowskiej strefy antidostępowej. Być może będzie to przez Rosję rozgrywane jako karta przetargowa w próbach skłonienia nowej administracji USA (i rządów niektórych europejskich członków NATO) do rezygnacji z budowy w polskim Redzikowie elementów amerykańsko-natowskiego systemu obrony przeciwrakietowej. W przypadku fiaska takich prób planowane od dawna rozmieszczenie Iskanderów zostanie zapewne przedstawione jako odpowiedź na realizację tego projektu.

ANEKSY

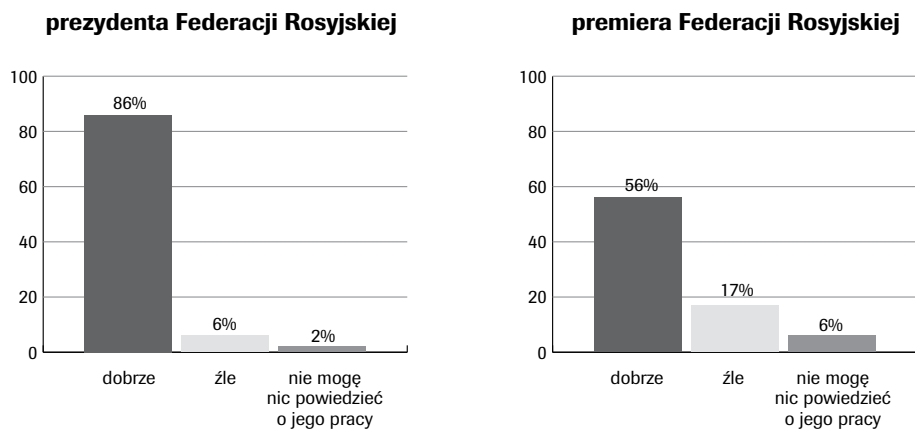
Aneks 1. Najważniejsze wskaźniki społeczno-ekonomiczne obwodu kalinin-gradzkiego

	2015	I półrocze 2016 (do I półrocza 2015 roku)
Produkt regionalny brutto (zmiana %)	-7,6	-1,3 (prognoza na cały rok)
Produkcja przemysłowa (zmiana %)	-7,0	1,1
Produkcja rolna (zmiana %)	10,2	b.d.
Handel detaliczny (zmiana %)	-8,7	-1,5
Inflacja (grudzień do grudnia)	11,7	3,5
Inwestycje w kapitał podstawowy (zmiana %)	-13,1	-8,9
Realne dochody obywateli	-5,8	3,7
Realne płace	-9,9	-2,1
Bezrobocie (w %)	5,9	5,9
Deficyt budżetu regionalnego (w%)	19	bd.

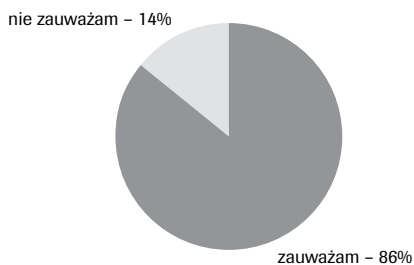
Źródło: Rosstat

Aneks 2. Nastroje społeczne w obwodzie kaliningradzkim w świetle sondaży

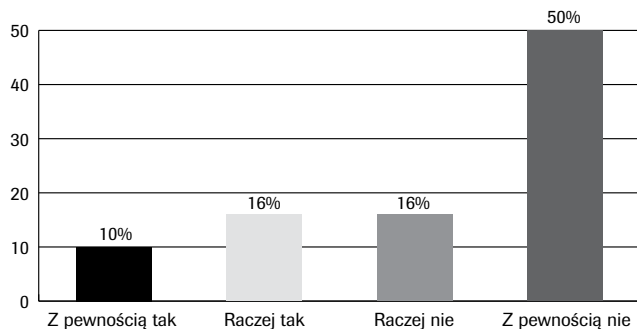
1. Jak ocenia Pan/Pani pracę organów władzy? (badanie KM Group z marca 2016 roku)

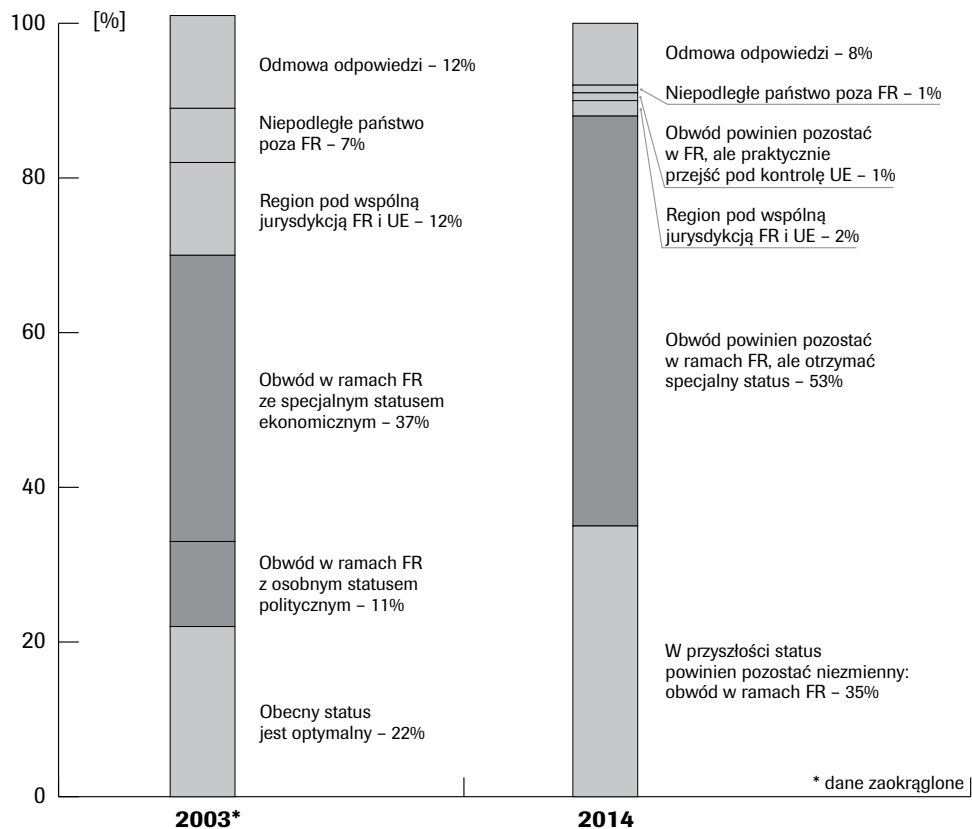
2. Czy w swoim otoczeniu zauważa Pan/Pani wzrost niezadowolenia z działań władz i kierownictwa obwodu w związku ze wzrostem cen na towary, usługi komunalne itp.? (badanie KM Group z marca 2016 roku)

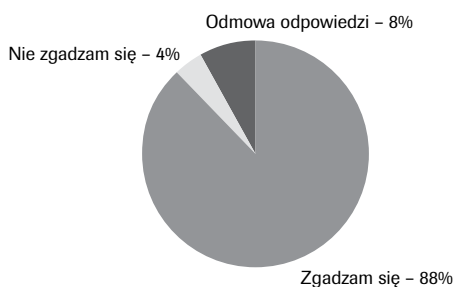
3. Gdyby w najbliższą niedzielę odbywała się demonstracja mieszkańców obwodu, czy Pan/Pani osobiście wzięłyby/wzięłaby w niej udział? (badanie KM Group z marca 2016 roku)

4. Jaki status obwodu kaliningradzkiego byłby najkorzystniejszy z punktu widzenia interesów jego mieszkańców? (badania KM Group)

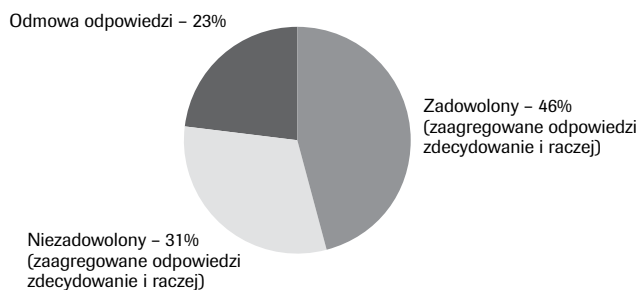

5. Czy zgadza się Pan/Pani z przyłączeniem Krymu i Sewastopola do naszego kraju jako podmiotów Federacji Rosyjskiej? (badanie KM Group z kwietnia 2014 roku)

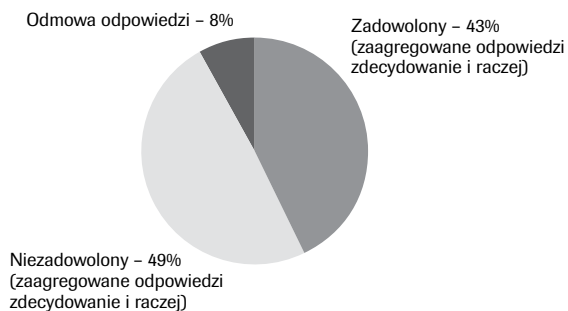

6. Ocena sytuacji w regionie

OBWÓD KALININGRADZKI: Na ile jest Pan/Pani zadowolona z obrotu spraw w obwodzie kaliningradzkim?
(sondaż KMG z marca 2015 r.)

FEDERACJA ROSYJSKA: Na ile jest Pan/Pani zadowolona z obrotu spraw w regionie?
(ogólnorosyjski sondaż FOM z marca 2015 r.)

Aneks 3. Oficjalne wyniki wyborów parlamentarnych i lokalnych w obwodzie kaliningradzkim 18 września 2016 roku

Partia	Wybory do Dumy Państwowej		Wybory do parlamentu regionalnego w obwodzie kaliningradzkim		Porównawczo - odsetek głosujących na listy partyjne w wyborach do Dumy Państwowej w skali kraju
	Odsetek głosujących na listę partyjną (próg 5%)	Mandaty uzyskane w 2 okręgach jednomandatuowych	Odsetek głosujących na listę partyjną (próg 5%)	Liczba mandatów (w tym uzyskanych w 20 okręgach jednomandatuowych)	
Jedna Rosja	43,4%	2	41,2%	29 (19)	54,2%
Liberalno-Demokratyczna Partia Rosji	16,6%	0	16,7%	4 (0)	13,1%
Komunistyczna Partia Federacji Rosyjskiej	14,0%	0	16,7%	4 (0)	13,3%
Sprawiedliwa Rosja	5,6%	0	7,1%	1 (0)	6,2%
Patrioci Rosji	3,4%	0	5,6%	2 (1)	0,6%

Aneks 4. Jednostki Sił Zbrojnych FR w obwodzie kaliningradzkim

(w składzie jednostek wyszczególniono pododdziały ogólnowojskowe i wsparcia bojowego oraz ich podstawowe uzbrojenie zgodnie z CFE)

Jednostki centralnego podporządkowania

- 1407. Centralna Baza Uzbrojenia Artylerii – Kaliningrad

Wojska Lądowe (jednostki podporządkowane bezpośrednio dowództwu Zachodniego Okręgu Wojskowego)

- 82. Brygada Radiotechniczna – Primorsk (część jednostki, druga część w obwodzie smoleńskim)
- 841. Centrum Walki Radioelektronicznej – Jantarny

Siły Powietrzno-Kosmiczne

- NN. Węzeł Radiotechniczny (stacja radiolokacyjna Woronieź-DM) – Pionierski
- 26. Punkt Pomiarowy (stacja kwantowo-optyczna Sażeń-TM, system dowódczo-pomiarowy Fazan)

Marynarka Wojenna (Flota Bałtycka)

Komponent morski:

- 128. Brygada Okrętów Nawodnych – Bałtyjsk (1 fregata projektu 11540, 4 korwety projektu 20380 wyposażone w rakiety Kalibr; w 2016 roku wycofano ze służby 2 niszczyciele projektu 956A);
- 71. Brygada Okrętów Desantowych – Bałtyjsk (4 okręty desantowe projektu 775/775M, 2 poduszki desantowe projektu 12322 Zubr, 2 kutry desantowe projektu 21820, 3 kutry desantowe projektu 11770, 1 kuter desantowy projektu 1176);
- 64. Brygada Okrętów Ochrony Rejonu Wodnego – Bałtyjsk (146. Grupa Taktyczna Okrętów Zwalczania Okrętów Podwodnych);
- 6 korwet ZOP projektu 1331M; 323. Dywizjon Trałowców – 4 trałowce bazowe projektu 12650, 6 trałowców redowych projektu 13000 i 10750; 313. Oddział SpecNaz);

- 36. Brygada Kutrów Rakietowych – Bałtyjsk (1. Dywizjon Kutrów Rakietowych – 7 korwet rakietowych projektu 12411/12411M; 106. Dywizjon Małych Okrętów Rakietowych – 4 korwety rakietowe projektu 12341; Dywizjon Małych Okrętów podwodnych – 2 korwety projektu 21631 z raketami Kalibr);
- 342. Oddział Awaryjno-Ratowniczy – Bałtyjsk (12 jednostek ratowniczych i pożarnych);
- 72. dywizjon okrętów rozpoznawczych – Bałtyjsk (2 średnie okręty rozpoznawcze projektu 864, 2 małe okręty rozpoznawcze projektu 503M);
- 603. Dywizjon Okrętów Hydrograficznych – Bałtyjsk (1 okręt hydrograficzny projektu 861, 7 kutrów hydrograficznych);
- 51. Rejon Służby Hydrograficznej – Bałtyjsk (6 kutrów hydrograficznych);
- Grupa Jednostek Zabezpieczenia – Bałtyjsk (11 jednostek pomocniczych, w tym 2 zbiornikowce i 8 holowników).

Komponent lądowy:

- 336. Brygada Piechoty Morskiej – Bałtyjsk (2 bataliony piechoty morskiej, batalion desantowo-szturmowy, 2 dywizjony artylerii; 134 transportery opancerzone BTR-80/82A, 18 haubic samobieżnych 122 mm 2S1 Goździk, 12 haubic samobieżnych 120 mm 2S9 Nona-S, 6 wieloprowadnicowych wyrzutni pocisków rakietowych 122 mm BM-21 Grad);
- 561. Morski Punkt Rozpoznawczy – Parusnoje (2 kompanie SpecNaz);
- 25. Pułk Rakietowy Obrony Wybrzeża – Donskoje (2 baterie rakiet, 6 wyrzutni systemu Redut);
- NN. Arsenał – Bałtyjsk.

Komponent powietrzny:

- eskadra śmigłowców ZOP 72. Bazy Lotniczej – Donskoje (14 śmigłowców ZOP Ka-27PŁ/PS).

Zgrupowanie Wojsk Lądowych podległe dowództwu Floty Bałtyckiej

11. Korpus Armijny – Kaliningrad – w składzie:

- 7. Pułk Zmechanizowany – Kaliningrad (3 bataliony zmechanizowane, batalion czołgów, dywizjon artylerii samobieżnej; 85 bojowych wozów piechoty BMP-2, 30 czołgów T-72B, 18 haubic samobieżnych 152 mm

- 2S3 Akacja, 12 haubic ciągnionych 120 mm 2B16 Nona-K; bataliony ogólnowojskowe o strukturze trzykompanijnej; w oparciu o wyposażenie przechowywane w bazach uzbrojenia i amunicji możliwość rozwinięcia dywizji zmechanizowanej);
- 79. Brygada Zmechanizowana - Gusiew (3 bataliony zmechanizowane, batalion czołgów, dwa dywizjony artylerii samobieżnej, dywizjon artylerii raketowej, dywizjon artylerii przeciwpancernej; 41 czołgów T-72B, 159 transporterów opancerzonych MT-LB, 11 transporterów opancerzonych BTR-80, 36 haubic samobieżnych 152 mm 2S3 Akacja, 18 moździerz samobieżnych 120 mm 2S12 Sani, 12 wieloprowadnicowych wyrzutni pocisków raketowych 122 mm BM-21 Grad, 12 armat przeciwpancernych 100 mm MT-12 Rapira; bataliony ogólnowojskowe o strukturze czterekompanijnej);
 - 244. Brygada Artylerii - Kaliningrad (dywizjon artylerii samobieżnej, dywizjon artylerii raketowej; 18 haubic ciągnionych 152 mm 2A36 Hiacynt-B, 18 wieloprowadnicowych wyrzutni pocisków raketowych 122 mm BM-21 Grad);
 - 152. Brygada Raketowa - Czerniachowsk (3 dywizjony raketowe, 12 systemów raketowych 9K79 Toczka-U; do 2018 roku planowane przebrojenie w systemy Iskander);
 - 22. Pułk Raketowy Obrony Powietrznej - Kaliningrad (4 baterie rakietowe, 16 systemów 9K330 Tor).

Jednostki w bezpośrednim podporządkowaniu dowództwa Floty Bałtyckiej:

- 69. Pułk Inżynieryjny - Gwardiejsk;
- 254. Batalion Radiotechniczny SpecNaz - Gwardiejsk;
- 134. Batalion Łączności - Kaliningrad;
- 135. Batalion Łączności - Kaliningrad;
- 2574. Baza Uzbrojenia i Amunicji - Guriewsk/Riabinowka (możliwość rozwinięcia pułku czołgów);
- 2676. Baza Uzbrojenia i Amunicji - Czerepanowo (możliwość rozwinięcia pułku zmechanizowanego);
- 2652. Baza Uzbrojenia i Amunicji Artylerii - Prochładnoje (możliwość rozwinięcia pułku artylerii);
- 148. Batalion Remontowo-Budowlany - Kaliningrad.

Zgrupowanie Sił Powietrzno-Kosmicznych podległe dowództwu Floty Bałtyckiej

44. Dywizja Obrony Powietrznej – Kaliningrad – w składzie:

- 183. Pułk Raketowy Obrony Powietrznej – Gwardiejsk (6 dywizjonów raketowych; 16 systemów S-400, 24 systemy S-300PS, 6 systemów 96K6 Pancyr-S1);
- 1545. Pułk Raketowy Obrony Powietrznej – Znamiejsk (2 dywizjony raketowe; 16 systemów S-300W);
- 81. Pułk Radiotechniczny – Pieriesławskoje.

Jednostki w bezpośrednim podporządkowaniu dowództwa Floty Bałtyckiej

- 72. Baza Lotnicza – Czkałowski (1 eskadra myśliwska, 2 eskadry wielozadaniowe; 11 samolotów myśliwskich Su-27/Su-27P, 13 wielozadaniowych samolotów bojowych Su-27SM3, 8 wielozadaniowych samolotów bojowych Su-30M2, 12 śmigłowców bojowych Mi-24, 8 śmigłowców wsparcia bojowego Mi-8);
- eskadra szturmowa 72. Bazy Lotniczej – Czerniachowski (16 bombowców frontowych Su-24M/Su-24MR, w perspektywie 2017 roku planowane przebrojenie w nowe wielozadaniowe samoloty bojowe Su-30/ Su-34);
- eskadra transportowa 72. Bazy Lotniczej – Chrabrowo (3 samoloty transportowe An-26, 2 samoloty transportowe An-140-100);
- 81. Batalion Łączności i Zabezpieczenia Radiotechnicznego – Primorsk/ Łunino;
- 82. Batalion Łączności i Zabezpieczenia Radiotechnicznego – Kaliningrad.